

مؤلفه‌های اصلی ورزش‌های بومی و محلی به منظور بهره‌برداری در توسعه پایدار روستایی: مورد مطالعه بازی‌ها و ورزش‌های بومی و محلی شهرستان کرمانشاه

عبدالحمید پاپ زن^۱، حسین آگهی^۲ و مهنا شاهمرادی^{۳*}

تاریخ دریافت: ۱۳۹۵/۱۱/۱۷ - تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۱۲/۱۶

چکیده

توسعه ورزش و تربیت بدنی به سبب تأثیر مثبت بر تأمین سلامت جسمی و روحی، گذران سالم اوقات فراغت و آثار شگرف آن در ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، می‌تواند به عنوان یکی از اصلی‌ترین ابزارهای توجه به انسان به عنوان محور توسعه پایدار قلمداد شود. هدف این پژوهش، ارزیابی مؤلفه‌های اصلی ورزش‌های بومی و محلی به منظور بهره‌برداری در توسعه پایدار روستایی است. در این مطالعه با رویکرد کیفی و از لحاظ پارادایم با رهیافت طبیعت‌گرایانه، بازی‌ها و ورزش‌های بومی و محلی شهرستان کرمانشاه به عنوان مستندات تحقیق تحلیل شده است. جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز از طریق برگزاری مصاحبه‌های عمیق و نیمه‌ساختارمند، مصاحبه‌های انفرادی و تشکیل گروه‌های متمرکز، مشاهده مستقیم و روش‌های تکمیلی مانند تهیه عکس و فیلم صورت گرفت. بر اساس یافته‌های پژوهش، بازی‌های بومی و محلی شهرستان کرمانشاه در ابعاد مختلف، مجموعه جالب توجهی از فعالیت‌ها را در خود جای داده‌اند، به نحوی که برنامه‌ریزی در جهت احیا و ترویج این بازی‌ها می‌تواند پاسخگوی طیف وسیعی از اهداف توسعه روستایی باشد، چرا که عجزین کردن فعالیت‌های ورزشی - تفریحی به ویژه بازی‌های بومی و محلی با برنامه‌های توسعه روستایی، با تأمین نیروی انسانی سالم و فعال، ارتقای سرمایه اجتماعی، افزایش مشارکت روستاییان، بهبود همبستگی اجتماعی، حفظ ارزش‌ها و باورهای محلی و نیز غنی‌سازی اوقات فراغت روستاییان و کاهش آسیب‌ها و ناهنجاری‌های اجتماعی، به شکل‌گیری جامعه‌ای پویا و بانشاط همراه با بهبود بازده و بهره‌وری و ارتقای کمی و کیفی سطح زندگی روستاییان منجر خواهد شد.

کلیدواژه‌ها: توسعه روستایی، شهرستان کرمانشاه، ورزش‌های بومی و محلی.

۱. دانشیار پردیس کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه رازی. papzanabdolhamid89@gmail.com

۲. دانشیار پردیس کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه رازی. hosseinagahi_raziuniversity@yahoo.com

۳. دانشجوی دکتری توسعه کشاورزی پردیس کشاورزی و منابع طبیعی دانشگاه رازی. (نویسنده مسئول)
shahmorade4468@gmail.com

مقدمه و بیان مسئله

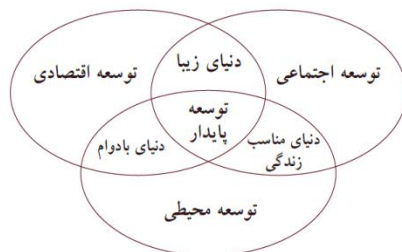
روستا یک واحد و کمربند جغرافیایی است که رشد و توسعه را در بر می‌گیرد. این واحد شامل مردم، مکان، فضا، بهره‌وری و فعالیت‌های چندگانه (اقتصادی، اجتماعی، زیست‌محیطی، کشاورزی و دامپروری) است (اندرو^۱ و همکاران، ۲۰۰۷: ۵۶). بر این اساس، رشد و توسعه مناطق روستایی بسیار فراتر از برنامه‌ریزی برای توسعه کشاورزی تلقی می‌شود. حتی توسعه روستایی به افزایش تولید، اشتغال و بهره‌گیری از ظرفیت‌های مناطق روستایی نیز خلاصه نمی‌شود، بلکه ایجاد کیفیت‌های جدید زندگی در جهت رشد و تعالی انسان‌ها نیز در این چارچوب مطرح می‌شود (فتحی و مطلق، ۱۳۸۹: ۴۸).

تجربه بسیاری از برنامه‌ها و پروژه‌های توسعه روستایی در چند دهه گذشته در دنیا و کشورهای در حال توسعه نیز نشان می‌دهد که توسعه پایدار روستایی فقط در توجه صرف به بهبود شرایط اقتصادی روستاییان و ایجاد امکانات و خدمات مورد نیاز آنان، محقق نمی‌شود، به نحوی که ایجاد برخی از امکانات رفاهی و تسهیلات زیربنایی در جامعه روستایی به تنهایی نتوانسته، موفقیت لازم را کسب کند و جز هدر رفتن بودجه اندک نواحی روستایی تأثیری نداشته است. اجرای طرح‌های تکنیکی صرف، گرچه ممکن است فرصت‌هایی را برای پرورش علایق و استعدادهای گروه کوچکی از روستاییان به وجود آورد، اما آنچه مسلم است، تأثیر برخی از این طرح‌ها در افزایش روحیه مصرف و عمیق‌تر شدن شکاف اقتصادی-اجتماعی در میان قشرهای مختلف روستایی و سرازیر کردن آنان به مناطق شهری است.

از سویی دیگر بررسی‌های انجام‌شده در رده جهانی نشان از آن دارد که توجه بیش از اندازه به جنبه‌های اقتصادی، با کم رنگ کردن جریان توسعه اجتماعی و فرهنگی در جوامع روستایی، چیرگی فرهنگی را به دنبال داشته است (پاپلی یزدی و همکاران، ۱۳۸۱: ۴۰؛ همزه‌ای و فاضل بیگی، ۱۳۹۰: ۹۹)، به طوری که یکی از معضلات کنونی جامعه روستایی کشورهای در حال توسعه، خود کم بینی فرهنگی به خصوص در میان جوانان روستایی است، زیرا در برنامه‌های توسعه روستایی که تا به حال در این کشورها اجرا شده‌اند به توسعه کالبدی و سازه‌ای بیش از توسعه فرهنگی و اجتماعی توجه شده است (لنگرودی و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۸۸). وضعیت کلی اجتماعات روستایی در ایران نیز نشان می‌دهد برنامه‌های توسعه پایدار در

نواحی روستایی با توجه به نقش و جایگاه آن در این نواحی انطباقی با الگوی توسعه نداشته و از آنجایی که برنامه‌های توسعه از دستیابی به اهداف در همه زمینه‌ها دور مانده‌اند، بیش‌ترین آثار منفی خود را بر اجتماعات روستایی از (بُعد فرهنگی) بر جای نهاده‌اند (نقوی و همکاران، ۱۳۹۱: ۹۳).

با توجه به اینکه ارتباط تنگاتنگی بین توسعه و مسائل فرهنگی و اجتماعی روستاییان مانند، آموزش، سلامت روحی و جسمانی، امنیت اجتماعی و ارتقای سطح و کیفیت زندگی روستاییان وجود دارد، برنامه‌ریزان توسعه در تلاش‌اند تا در برنامه‌های توسعه‌ای، به موضوع برتری‌دهی به راهبرد توسعه فرهنگی و اجتماعی روستاییان توجه کنند. بر این اساس آنچه امروزه در مورد توسعه در مناطق روستایی مطرح است، تأمین نیازهای اساسی و قابل زیست کردن عرصه‌های زندگی برای نسل‌های فعلی و آینده و بهبود و ارتقای سطح زندگی و آینده‌ای امن‌تر و سعادت‌مندانه‌تر برای روستاییان است (شکل ۱). در این رویکرد انسان سالم، جامعه سالم و زندگی سالم هدف توسعه پایدار روستایی است و باید توجه داشت عملکرد، انسان سالم است که زندگی سالم و جامعه سالم را فراهم می‌سازد. در این میان توسعه ورزش و تربیت بدنی به سبب تأثیر مثبتی که بر تأمین سلامت جسمی و روحی، تکوین شخصیت، گذران سالم اوقات فراغت و آثار شگرف آن در ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی، می‌تواند به عنوان یکی از اصلی‌ترین ابزارهای توجه به انسان به عنوان محور توسعه پایدار و از عوامل تأثیرگذار در نیروهای اجتماعی برای تحقق توسعه پایدار روستایی قلمداد شود که نه تنها کم‌ترین هزینه را در مقابل سایر هزینه‌های مدیریتی به خود اختصاص می‌دهد، بلکه توان ایجاد ارزش افزوده بیشتری نسبت به سایر عوامل دارد (پاپ زن و همکاران، ۱۳۹۴: ۷۳۲) (شکل ۲).

شکل ۱. رویکردهای توسعه پایدار روستایی (اس‌دی‌م، ۲۰۱۱: ۱)

ورزش و تربیت بدنی این توان را دارند که هم نیروسازی کنند و هم به عنوان مهم‌ترین ابزار کنترل و هدایت نیروهای پراکنده اجتماعی جلوی انحرافات و مفاسد و نشاط‌های مجازی خانمان‌سوز را خصوصاً در میان جوانان و نوجوانان روستایی بگیرند و هم در هزینه‌های کلان کشور صرفه‌جویی ایجاد کنند و حتی توانایی بدل شدن به عنوان یک سرمایه اجتماعی و نیز سرمایه اقتصادی برای کشور را دارد. از همین رو با توجه به اهمیت و نقش کارساز ورزش در حفظ شادابی جامعه، افزایش امید به زندگی، افزایش سلامت و انتقال ارزش‌های فرهنگی، امروزه فراگیر شدن ورزش به عنوان ابزاری کارآمد برای توسعه در ابعاد سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و ... مطرح شده است. به طوری که ملل پیشرفته نقش تربیتی ورزش و همچنین تأثیرات شگرف آن را در سالم‌سازی جامعه، بهره‌وری، وفاق ملی و همچنین گذران سالم اوقات فراغت مردم، نقشی اساسی و انکارناپذیر تلقی کرده و در وجه فرا ملی نیز از آن به عنوان ابزاری برای برقراری بهترین نوع ارتباط بین جوامع انسانی بهره می‌گیرند (قالیاف، ۱۳۸۹: ۵۵).

در کشور ایران نیز در سال‌های اخیر به توسعه و گسترش ورزش، به عنوان یکی از محورهای اصلی توسعه پایدار، عنایت شده است؛ اما همچنان از موضوع ورزش در برنامه‌های توسعه روستایی غفلت شده است، چرا که تاکنون عمران روستایی همراه با ایجاد زیرساخت‌های فیزیکی مثل راه‌سازی، آب‌رسانی، حمل و نقل، ایجاد اماکن عمومی مثل فضاهای بهداشتی، آموزشی، فضای سبز و ... مد نظر سیاست‌گذاران و مجریان برنامه‌های توسعه در جوامع روستایی بوده است. هرچند که عرضه امکانات رفاهی و تسهیلات زیربنایی، حائز اهمیت و ضرورتی گریزناپذیر است، اما پاسخگوی تمامی نیازهایی روحی و روانی جوامع روستایی نیست. جاذبه‌نداشتن و فقدان روحیه نشاط و شادابی برنامه‌های اوقات فراغت و کمبود امکانات و شرایط لازم برای گذراندن اوقات فراغت در روستاها باعث شده، بسیاری از جوانان و بزرگسالان اوقات فراغت خود را به بطالت بگذرانند. اگر به این مسئله توجه کافی و شایسته نشود، نه تنها مشکلات روحی و روانی و افسردگی جامعه روستایی را به دنبال خواهد داشت، بلکه در درازمدت باعث به وجود آمدن انواع آسیب‌های اجتماعی می‌شود که هم به صورت فردی و هم به صورت اجتماعی بروز می‌کنند (پاپ زن و همکاران، ۱۳۹۴: ۲).

پایین آمدن آستانه تحمل روستاییان در برخورد با معضلات اجتماعی، افزایش ناهنجاری‌های اجتماعی همچون پرخاشگری، نزاع، عصبانیت، استرس مداوم، افسردگی، شیوع

امراض جسمی و روانی و نهایتاً کاهش امید به زندگی و عدم برخورداری از نشاط و سرزندگی از جمله پیامدهای بی‌توجهی به تفریح و سرگرمی در جوامع روستایی است. اگر چه در طی سال‌های اخیر بودجه‌اندکی به منظور ایجاد فضای ورزش و تربیت بدنی در روستاها اختصاص داده شده است، اما اغلب هزینه‌ها صرف ساخت ورزشگاه‌ها و باشگاه‌های ورزشی شده‌اند که به تنهایی نتوانسته موفقیت لازم را کسب کند و تأثیری جز هدر رفتن بودجه‌اندک نواحی روستایی نداشته است، زیرا ورزش‌هایی که به تازگی به وجود می‌آیند یا هزینه‌برند و اقشار متوسط و ضعیف جامعه قادر به انجام آنها نیستند، یا فقط در نواحی خاصی قابل اجرا هستند و یا به صورت یک موج کوتاه‌مدت پس از زمان کوتاهی از بین می‌روند، به همین دلیل برای عمومیت بخشیدن و همگانی کردن ورزش در جامعه باید روش‌های سهل و عملی که در کوتاه‌مدت بتواند نتیجه‌بخش باشد، بررسی، پیش‌بینی و برنامه‌ریزی شوند و این ممکن نیست مگر با پرداختن به فرهنگ و سنن و آداب و رسوم مردم جامعه و علایق و سلیقه‌های ذاتی آنها و فعالیت‌های مورد توجه هر منطقه و ایل و تباری که مردم در آن جوامع به آنها می‌پرداخته و هنوز هم در بخش‌هایی از کشور به آن می‌پردازند (حسن‌پور، ۱۳۸۷: ۱). در این میان توجه به ورزش‌های بومی و محلی روستایی به سبب رابطه‌ای تنگاتنگی که با شیوه زندگی، رفتار، کردار و مناسبت‌های مردم روستایی دارند، می‌تواند ضمن عمومیت بخشیدن به برنامه‌های ورزشی در روستاها، قابلیت‌های جسمی، فکری، روانی، شخصیتی و اجتماعی افراد را با کم‌ترین امکانات و هزینه‌ها شکوفا و توسعه داد و زمینه‌ساز اصلی پرورش نیروی انسانی سالم و ارتقای کیفی زندگی جامعه روستایی و ایجاد فرصت زندگی بهتر برای جامعه روستایی شد (قیطانچی، ۱۳۷۹: ۱۲۸؛ درخشان زوایه، ۱۳۹۰: ۱۱؛ نقوی و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۱۵؛ پاپ زن و همکاران، ۱۳۹۴: ۷۳۲). افزون بر این گاهی بازی‌ها و سرگرمی‌های بومی و محلی خود به فعالیت‌های مؤثر در حفظ آثار توسعه پایدار در مناطق روستایی تبدیل می‌شوند و رهیافت‌های خود را از طریق رویکردهای اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیطی به ثمر می‌نشانند (تالبوت^۱، ۱۹۹۱، ۱۸).

بدیهی است که بهره‌گیری از ظرفیت‌های بازی‌های بومی و محلی در توسعه پایدار روستایی نیازمند شناسایی و معرفی ورزش‌های بومی و محلی و برنامه‌ریزی دقیق جهت احیا و ترویج این ورزش‌ها در سطح محلی، ملی و حتی بین‌المللی است. در این زمینه کشورهای

1. Talbot

همچون چین، ژاپن و کره توانسته‌اند، بازی‌ها و ورزش‌های بومی خود، مانند کونگ فو، تکواندو، ووشو و سومو را احیا کرده، توسعه داده و جهانی کنند (غفوری، ۱۳۹۳: ۱۵۴)؛ اما متأسفانه در کشور ایران تاکنون تلاش نظام‌یافته‌ای به منظور معرفی و به‌کارگیری ظرفیت‌های بی‌نظیر ورزش‌های بومی و محلی بر روابط اجتماعی، اقتصادی، اکولوژیکی و سیاسی روستاییان صورت نگرفته است. در چنین شرایطی، لزوم انجام تحقیق در مورد جایگاه ورزش‌های بومی و محلی در توسعه روستایی، به عنوان بخشی از فرهنگ ایرانی و گامی به سوی جامعه‌محورکردن و احیای دوباره این ورزش‌ها، ثمربخش و انکارناپذیر است، لذا با توجه به ضرورت مسئله، هدف از پژوهش حاضر تبیین مؤلفه‌های اصلی ورزش‌های بومی و محلی به منظور بهره‌برداری در توسعه پایدار روستایی است.

ادبیات تحقیق

اگرچه تبیین و تحلیل جامعی در خصوص بازی‌ها و مفاهیم و کارکردهای ارزشی ناشی از آنها در جوامع روستایی، صورت نگرفته و منابع موجود در این باره، بسیار اندک و ناقص است، در این نوشتار سعی خواهد شد، بر اساس نتایج مطالعات انجام شده (نظیر مطالعات: بوگوبا^۱، ۲۰۰۱: ۴۵؛ چو^۲؛ ۲۰۰۱؛ تانگوتوم و چنتاچن^۳، ۲۰۰۹؛ تیرابسون و موگامبدی^۴، ۲۰۱۰: ۲۴۸؛ لازاروس^۵، ۲۰۱۰، ۴۸-۳۹؛ مدوجیچ و همکاران^۶، ۲۰۱۱؛ اقدسی و همکاران، ۲۰۱۳؛ شریعت‌زاده، ۱۳۷۱؛ عزیزآبادی فراهانی، ۱۳۷۳: ۲۵-۱۱؛ بلوچی، ۱۳۷۳؛ کوشافر، ۱۳۸۱: ۱۷۱؛ عبدلی، ۱۳۸۶: ۱۳۶؛ ملکوتیان، ۱۳۸۸؛ قالیباف، ۱۳۸۹؛ درخشان زاویه، ۱۳۹۰: ۶۵-۳۷؛ جلالی فراهانی، ۱۳۹۰: ۹۹؛ نقوی و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۱۶؛ غفوری، ۱۳۹۳؛ اندام و همکاران، ۱۳۹۴: ۵۴؛ قزلسفلو، ۱۳۹۴: ۱۱۱)، با دیدی توسعه‌گرایانه به شرح و توصیف کارکردهای مهم این ورزش‌ها در ارتقای کیفیت زندگی روستاییان و توسعه روستایی پرداخته شود. بر اساس منابع موجود، مهم‌ترین مؤلفه‌های ورزش‌های بومی و محلی به منظور بهره‌برداری در توسعه پایدار روستایی عبارت است از:

1. Bogopa
2. Cho
3. Thongutum & Chantachon
4. Tyrabsom & Mogambdi
5. Lazarus
6. Medojevic

۱. ارتقای سلامت جسمی و روحی: افزایش سرعت، قدرت و استقامت بدنی، بهبود واکنش و چابکی، تقویت هوش و ذکاوت، رشد روحیه شجاعت و مقاومت، تربیت خصوصیات مردانگی و جوانمردی، توسعه اعتماد به نفس، تقویت حس همکاری و تعاون، بالا بردن توانایی‌های رزمی مانند تیراندازی، بهبود دقت و مهارت‌های ذهنی، افزایش ظرفیت قلبی و تنفسی، ایجاد هماهنگی و تعادل و در نهایت پُرکردن اوقات فراغت و بیکاری از مزیت‌های ورزش‌های بومی و محلی محسوب می‌شود.

۲. ارزش‌های اجتماعی: ورزش‌ها و بازی‌های بومی و محلی در قبول مسئولیت برای پرورش و القای ارزش‌های اجتماعی در افراد جامعه سهیم بوده و به عنوان عاملی برای تقویت ارزش‌های اجتماعی و رفتارهای مطلوب انسانی عمل کرده و باعث رشد شخصیت اجتماعی- فرهنگی و تعالی رفتارها و ارزش‌های ساکنان روستایی می‌شود.

۳. ارزش‌های فرهنگی: ورزش‌ها و بازی‌های بومی و محلی به عنوان عنصری فرهنگی، نشانگر هویت کشورها در طول تاریخ و سرگرمی‌ها، فکر و ابتکار آن‌ها در خلق و نظم و انتظام این بازی‌هاست. بازی‌های بومی و محلی به مثابه ابزاری برای انتقال مفاهیم فرهنگی، از فاصله فرهنگی بین نسل‌ها جلوگیری می‌کنند.

۴. ارزش‌های اقتصادی: ورزش‌های بومی و محلی، علاوه بر جلوگیری از ابتلای افراد به انواع بیماری‌ها و کاهش هزینه مراقبت‌های بهداشتی، افزایش خلاقیت و نوآوری، افزایش توان کار نیروی جامعه، طولانی کردن دوره بازدهی نیروی کار و و ارتقای رفاه و سلامت عمومی، ایجاد اشتغال مستقیم و غیرمستقیم و افزایش درآمد روستاییان را از طریق رونق گردشگری و توسعه بازارچه‌های محلی به همراه خواهند داشت، به نحوی که در چند سال اخیر توجه و تأکید بر ورزش‌های بومی و سنتی به عنوان یکی از مهم‌ترین راهکارهای توسعه توریسم ورزشی با اهداف اقتصادی و سیاسی در کشورهای مختلف معرفی شده است.

۵. ارزش‌های زیست‌محیطی: از بسیاری از سنگ‌نشته‌ها و نقوش آن‌ها می‌توان به آسانی دریافت انسان از همان زمانی که به کشف نیروهای طبیعت پرداخته برای هر یک از آن‌ها خدایی پنداشته و وظایفی را در قبال ایشان احساس می‌کرد. بر این اساس در زمان تولد، مرگ، هنگام ازدواج و یا دیگر جشن‌های تفریحی، مسابقات ورزشی و بازی‌های مختلفی ترتیب می‌دادند و به طرق مختلف به خدایان احترام می‌گذاشتند. بازی‌های نمادینی که به منظور نشان دادن اعتقاد عمیق به نیروهای زاینده طبیعت اجرا می‌شدند، در واقع حلقه اتصال انسان و محیط زیست‌اند. در فلسفه حاکم بر بسیاری از ورزش‌های سنتی، مقدس دانستن طبیعت و ستایش آن عاملی در نگهداری زیستگاه و دستیابی به توسعه پایدار محسوب می‌شود. به همین دلیل می‌توان گفت بازی‌ها و ورزش‌های سنتی چیزی بالاتر از تفریح و یا وقت‌گذرانی سالم است.

ورزش‌های بومی و روستایی در شهرستان کرمانشاه

تنوع قومی و فرهنگی، اقلیمی و زیستی بی‌نظیر شهرستان کرمانشاه در بستر تاریخ فضای مناسبی را برای ظهور انواع بازی‌های مختلف فراهم آورده است. بازی‌هایی که هم به سادگی قابل انجام‌اند و هم سلیقه‌ها، توانایی‌ها و استعدادهای جسمی و فکری متنوع و متعددی را در نظر می‌گیرند. همچنین گروه‌های مختلف سنی از کودکی تا بزرگسالی را پوشش می‌دهند و از

حالت‌های مختلف فردی، تیمی، نرمشی، نمایشی، نیایشی و رقابتی برخوردارند. نکته جالب آنکه به رغم نابودی بسیاری از دستاوردهای فرهنگی و اجتماعی روستاهای این دیار، بخشی از فرهنگ و هویت مردمان این سرزمین به صورت فرهنگ شفاهی و در قالب بازی‌های بومی حفظ شده است و بقایای به جامانده از آنان را می‌توان هنوز هم در برخی روستاها نظاره‌گر بود. در این پژوهش بازی‌های بومی و محلی مناطق روستایی شهرستان کرمانشاه در قالب سه بخش بازی- ورزشی^۱، بازی- سرگرمی^۲ و بازی نمایشی- آیینی^۳ به عنوان نمونه مطالعه شده است (جدول ۱).

جدول ۱. طبقه‌بندی ورزش‌های بومی و محلی شهرستان کرمانشاه بر اساس نوع کارکرد

نمونه‌ای از ورزش‌ها و بازی‌های بومی و محلی شهرستان کرمانشاه	طبقه‌بندی بازی بر اساس نوع کارکرد
گورزان (Gorzān) - توپ فار (Tup Qār) - قولان - قول قولان (Qolān-Qol Qolān) - هفت‌سنگ (Haft Sang) - زهران (Zarān) - قاووان (Qāwān) - زووران (zūrān) - پلان (Palān) - خون پهلکی - زوور پهلکی (Zür Melaki-Khün melaki) - پلان (Palān) - کلاو رووانه‌کی (Kelāw Rawānaki) - هه لوکان (Halukān) - توپ فار (Tup Qār) - زهران (Zarān) و ...	بازی- ورزشی
جوراب‌بازی (Jurāb Bāzi) - هه تل مه تل (Hatal Matal) - کوچگان (Kochegān) - خاکله موشان (Khākela Mushān) - زهر مشتکی (zar meshtaki) و ...	بازی- سرگرمی
په‌ر شالم نه سزی (Par shālem Nasezey) - هه‌شلی هم‌لی (Hasheli Hameli) - هه‌ل په - رگه - هل پهرین (Halparga- Halparin) و ...	بازی نمایش- آیینی

منبع: یافته‌های پژوهش

روش تحقیق

این مطالعه با رویکرد کیفی و از لحاظ پارادایم با رهیافت طبیعت‌گرایانه^۴ انجام پذیرفت. در بخش کیفی، بازی‌ها و ورزش‌های بومی و محلی شهرستان کرمانشاه به عنوان مستندات تحقیق تحلیل شده‌اند. جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز از طریق برگزاری مصاحبه‌های عمیق و نیمه‌ساختارمند، مصاحبه‌های انفرادی و تشکیل گروه‌های متمرکز، مشاهده مستقیم و روش‌های تکمیلی مانند تهیه عکس و فیلم صورت گرفت. جامعه مورد مطالعه در این بخش شامل کلیه

۱. بازی‌هایی که با هدف پرورش مهارت‌های حرکتی و آمادگی جسمانی طراحی شده‌اند.

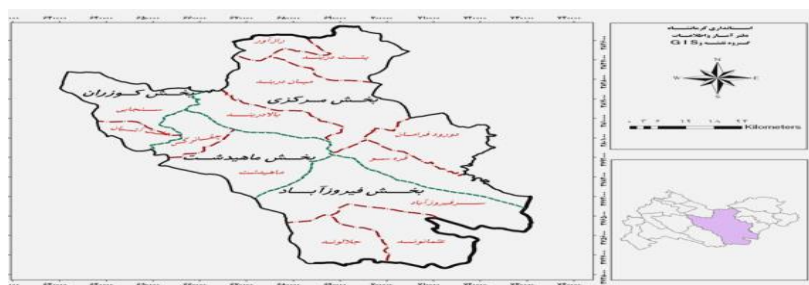
۲. بازی‌هایی که به منظور اصلی سرگرمی و تفریح و یا با هدف پرورش مهارت‌های عقلی و هوشی طراحی شده‌اند.

۳. بازی‌هایی که برگرفته از آیین‌های دینی، ملی و اسطوره‌ای هستند که در گذر زمان کارکرد خود را از دست داده و به بازی تبدیل شده‌اند.

4. Naturalistic Approach

افراد روستایی شهرستان کرمانشاه بود (موقعیت جغرافیایی منطقه مورد مطالعه در شکل ۲ نمایش داده شده است). متناسب با طبیعت تحقیقات کیفی که از نمونه‌گیری آماری تبعیت نمی‌کند، در این پژوهش از نمونه‌گیری هدفمند استفاده شد. روند جمع‌آوری اطلاعات با مطالعه اولیه محقق و پرس و جو راجع به موضوع و جامعه مورد هدف نسبت به شناسایی افراد کلیدی آغاز شد. نفرات بعدی برای انجام مصاحبه نیز بر اساس اطلاعات به دست آمده از مصاحبه قبلی و با بهره‌گیری از روش گلوله برفی انتخاب می‌شدند. مدت زمان مصاحبه‌ها به‌طور متوسط بین ۱۵ تا ۱۲۰ دقیقه بود. همچنین بخشی از اطلاعات در طی جشنواره‌های بازی‌های بومی و محلی جمع‌آوری شد. معیار توقف نمونه‌گیری، تکراری شدن داده‌ها یا اشباع^۲ اطلاعاتی و عدم دستیابی به داده جدید بود. در مجموع بیش از ۱۰۰ مصاحبه فردی و ۲۰ گروه متمرکز (۱۰-۲ نفره) در طول ۵ ماه به اجرا درآمد.^۳

کلیه مصاحبه‌ها بعد از اخذ اجازه از مشارکت‌کنندگان ضبط و پس از پایان هر مصاحبه به‌طور کامل بازنویسی و تحلیل می‌شدند. تجزیه و تحلیل داده‌ها، به شیوه تحلیل محتوای کیفی انجام گرفت. هدف تحلیل محتوا در این پژوهش استخراج کارکردها و ظرفیت‌های نهفته در بازی‌ها و ورزش‌های بومی و محلی به منظور بهره‌برداری در توسعه پایدار روستایی بود.

شکل ۲. موقعیت جغرافیایی منطقه مورد مطالعه (استاندارد کرمانشاه، ۱۳۹۵)

1. Purposeful Sampling

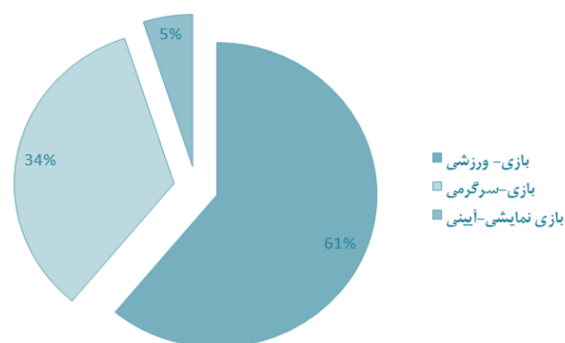
2. Saturation

۳. با توجه به اینکه پاره‌ای از بازی‌ها به‌طور کلی حذف و فراموش شده‌اند و بسیاری دیگر از بازی‌ها تنها در اذهان برخی کهن سالان باقی مانده‌اند، اکثر نمونه‌های مورد مطالعه و افراد کلیدی تحقیق حاضر را افراد کهن‌سالان (بالای ۵۰ سال) که تجربه غنی از موضوع تحقیق (ورزش‌های بومی و محلی) بودند، تشکیل دادند. همچنین به دلیل فرهنگ حاکم بر محیط روستا، در بسیاری از موارد زنان روستایی حاضر به همکاری نبودند، از این رو حدود ۳۰ درصد از افراد مورد مطالعه در این پژوهش را زنان تشکیل دادند.

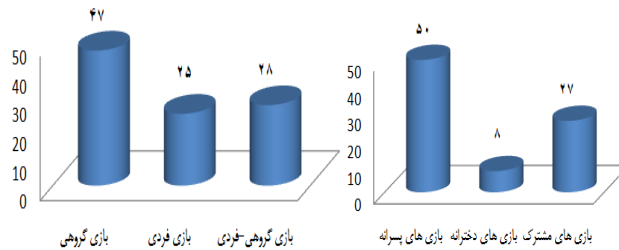
یافته‌های تحقیق

در شهرستان کرمانشاه با دارا بودن مردمانی با فرهنگ‌ها و آداب و رسوم غنی و متنوع، نیز همانند دیگر اقوام و نژادهای ایرانی انواع مختلفی از بازی‌های بومی و محلی وجود دارد. بازی‌هایی که گویا و یادآور زیرساخت‌های مختلف فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و موقعیت و رویدادهای تاریخی و آموخته‌های افراد جامعه در طول حیات بوده و هنری هستند ناشی از فرهنگ و آداب و سنن جامعه که به منظور آمادگی جسمانی، تقویت حافظه و هوش، گذراندن اوقات فراغت و انجام مراسم آیینی، نیایش، رزمی و ... در مراسم عروسی، قبل و بعد از کاشت و برداشت محصولات کشاورزی، شب‌نشینی‌ها، جشن‌های خرمین، مهرگان و ... در بین مردم روستایی اجرا می‌شدند که با تغییراتی چند (تکرار و اضافه یا کم کردن حرکات و یا آوازها، اشعار و...) به نسل‌های بعدی انتقال یافته و به صورت امروزی در آمده‌اند. هر چند که برخی از این بازی‌ها متناسب با تغییرات شیوه سبک زندگی، دچار تغییر و دگرگونی شده‌اند و بسیاری از آن‌ها به ورطه فراموشی سپرده شده‌اند و تنها در اذهان برخی کهنسالان باقی مانده و جوانان و کودکان شناختی از آن نداشته و حتی با نام بسیاری از آنها بیگانه‌اند.

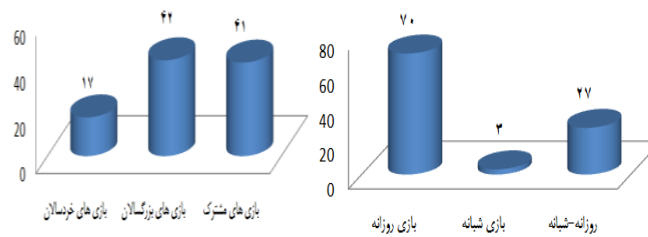
در پژوهش حاضر ۱۰۰ نوع بازی بومی و محلی شناسایی شده است که با در نظر گرفتن تنوع آن‌ها در نام و طرز انجام بازی در مناطق مختلف به اعداد بیشتری می‌توان رسید. در ادامه بر اساس نتایج پژوهش توصیفی کلی از بازی‌ها و ورزش‌های بومی و محلی مناطق روستایی شهرستان کرمانشاه ارائه می‌شود (شکل ۳-۶).

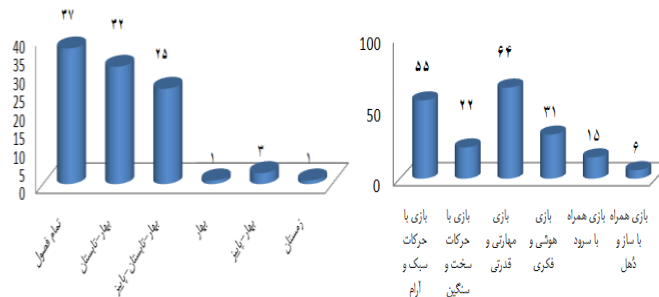
شکل ۳. تقسیم‌بندی بازی‌های بومی و محلی شهرستان کرمانشاه بر اساس نوع کاربرد

شکل ۴: تقسیم‌بندی بر مبنای نحوه انجام بازی (فردی-گروهی) و جنسیت بازیکنان

شکل ۵: تقسیم‌بندی بر مبنای گروه سنی و بر مبنای چرخش روزانه

شکل ۶: تقسیم‌بندی بر مبنای چرخش فصلی و نحوه انجام بازی

در طی فرایند تحلیل داده‌ها، ابتدا واحدهای تحلیل مشخص شدند که در پژوهش حاضر، کل متن هر مصاحبه (شامل پیام شفاهی، تصویری، صوتی و یا ترکیبی از این موارد)، به عنوان واحد تحلیل در نظر گرفته شد و به این ترتیب واحدهای معنی به صورت جملات یا پاراگراف از بیانات و متون مصاحبه‌ها مشخص و کدهای اولیه یا کدهای باز از آنها استخراج شد. سپس مفاهیم اصلی حاصل از کدگذاری باز با یکدیگر مقایسه و با ادغام موارد مشابه، طبقاتی با مفاهیم جدید ایجاد شد (جدول ۲).

جدول ۲. مفهوم‌سازی داده‌های حاصل از پژوهش (منبع: یافته‌های پژوهش)

کد	طبقات گسترده	خرده‌طبقات
S1	توسعه مهارت‌های جسمی، روحی و روانی	<p>تحرک و جنب و جوش زیاد در ورزش‌ها و بازی‌های بومی و محلی</p> <p>افزایش قدرت، سرعت و استقامت</p> <p>تقویت قوای جسمانی، عضلات و اندام‌های بدن</p> <p>تقویت قوای حسی (بینایی، شنوایی و ...)</p> <p>حفظ آمادگی جسمانی افراد</p> <p>جلوگیری از بیماری‌ها</p> <p>افزایش کارایی</p> <p>افزایش روحیه استقامت و بردباری</p> <p>افزایش روحیه آمادگی و هوشیاری</p> <p>تقویت روحیه شجاعت و چالاکی</p> <p>ایجاد روحیه اتکا به نفس</p> <p>ایجاد و تقویت قوه ابتکار و خلاقیت</p> <p>افزایش شور و نشاط در مردم روستایی</p>
S2	آموختن اصول و قواعد زندگی اجتماعی	<p>تمرین مشارکت</p> <p>گروهی برگزار شدن</p> <p>نقش‌هایی که در بازی‌ها و ورزش‌های بومی و محلی اجرا می‌شوند با نوع زندگی، شیوه تولید، مبادله و مصرف مناطق مختلف مربوط است.</p> <p>یادگیری و تمرین جنبه‌های مختلف مدیریتی، تجاری، خانه‌داری و ...</p> <p>یادگیری نظام ارزشی و هنجاری موجود در جامعه</p> <p>آموزش سنت‌ها و آداب اجتماعی</p> <p>نمایش و تمرین جنگ و گریز</p> <p>تقویت حس نوع دوستی و صمیمیت</p> <p>تمرین همیاری و همکاری</p> <p>احساس تعلق و وابستگی به گروه</p> <p>تمرین ایثار و فداکاری</p> <p>تقلب در این بازی‌ها و ورزش‌ها جایی ندارد.</p> <p>تقسیم منافع و فدا کردن منافع فردی به منافع جمعی</p> <p>آموزش رعایت نظم و تمرین عمل به قوانین و مقررات</p> <p>آموزش مهارت‌های جنگی (استتار و ردیابی، نشانه‌زنی و ...)</p> <p>در اکثر بازی‌ها و ورزش‌های بومی و محلی پاداش و کیفر جنبه مادی ندارد.</p>
S3	پیوند با ساختارهای فرهنگی روستا	<p>پیوند با آیین‌های دینی و مذهبی</p> <p>برخی از بازی‌ها برگرفته از انجام مراسم آیینی و دینی بوده‌اند که در گذر زمان به بازی تبدیل شده‌اند (مانند بازی نمایشی هشلی هملی).</p> <p>بازی‌های بومی محلی در گذشته در محلی رویار انجام می‌شد و بزرگترها بر بازی نظارت داشتند.</p> <p>نشانه‌های هویت یک قوم هستند.</p>
S4	فراهم‌آوری فرصت برای ترویج فرهنگ بومی و حفظ آن	<p>آمادگی برای انتقال، فرهنگ و آداب و رسوم محلی به نسل‌های بعدی</p> <p>فراهم بودن زمینه قابلیت نمایش آداب و رسوم و فرهنگ روستاها</p> <p>تمایل به حفظ سنت‌ها</p> <p>انتقال‌دهنده ارزشمندی دانش بومی</p>
S5	پیوند با طبیعت روستا	<p>در اکثر ورزش‌ها و بازی‌های محلی از عناصر طبیعی مانند (خاک، سنگ، چوب درختان و ...) بهره گرفته می‌شود.</p> <p>اساس برخی از بازی‌ها از احترام و پیوند با طبیعت گرفته شده است.</p> <p>پیوند با جانوران</p>
S6	وجود زمینه برگزاری جشنواره‌های ورزشی بومی و محلی	<p>امکان انجام در قالب جشنواره‌ها محلی، منطقه‌ای، ملی و حتی فرا ملی</p> <p>قابلیت اجرا در اوقات فراغت، اعیاد، جشن‌ها و مراسم محلی</p>
S7	فراهم بودن فرصت اشتغال‌زایی و توسعه توریسم	<p>افزایش فرصت اشتغال و گسترش صنایع محلی از طریق برگزاری جشنواره‌ها و مسابقات ورزش‌های بومی و محلی</p>

در مجموع بر اساس یافته‌های نهایی حاصل از کدگذاری محوری و مطالعه دقیق جزئیات و ویژگی‌های بازی‌های بومی - محلی شهرستان کرمانشاه، ۷ طبقه اصلی شامل توسعه مهارت‌های جسمی، روحی و روانی؛ آموختن اصول و قواعد زندگی اجتماعی؛ پیوند با ساختارهای فرهنگی روستا؛ فراهم‌آوری فرصت برای ترویج فرهنگ بومی و حفظ آن؛ پیوند با طبیعت روستا؛ وجود زمینه برگزاری جشنواره‌های ورزشی بومی و محلی و فراهم بودن فرصت اشتغال‌زایی و توسعه روستایی، بدست آمد که در ادامه تشریح می‌شود.

- توسعه مهارت‌های جسمی، روحی و روانی روستاییان: اگرچه هریک از بازی‌های

بومی و محلی (بازی - ورزشی، بازی - سرگرمی و بازی نمایشی - آیینی) که در روستاهای شهرستان کرمانشاه اجرا می‌شوند، کارکردهای مختلفی دارند، اما تقریباً در طراحی تمام انواع بازی‌های این شهرستان افزایش مهارت‌های سه‌گانه روان - حرکتی - عاطفی و شناختی مشاهده می‌شود و کم‌تر بازی می‌توان یافت که تنها یک کارکرد داشته باشد، به طوری که در اکثر بازی‌ها کارکرد آموزشی، پرورش روحی و روانی و نشاط‌انگیزی در کنار سایر عوامل توجه شده است. برای نمونه بازی «پهلان»^۱ که یک بازی ورزشی است، از یک سو با ایجاد تحرک و انجام حرکات بدنی زمینه پرورش جسم، افزایش قدرت، افزایش سرعت و دقت بازیکنان را در پی دارد و از سوی دیگر، به افزایش قدرت روحی، افزایش قدرت اراده، افزایش حس اعتماد به نفس و توانایی تصمیم‌گیری منجر می‌شوند و افراد را از نظر روحی و روانی نیز تقویت می‌کند و به آنان شادابی و سرزندگی می‌دهد.

- آموختن اصول و قواعد زندگی اجتماعی: این ورزش‌ها که در واقع ترکیبی از

بازی‌هایی‌اند که هم قوای نفسانی و هم نیروی جسمانی را پرورش می‌دهند، کودکان و جوانان را از حالت و وضعیت ابتدایی و منزوی خارج کرده و آنان را برای زندگی اجتماعی آماده می‌سازد و علاوه بر کاهش خستگی‌های جسمی و روانی، روح همکاری و تعاون و همبستگی را در افراد تقویت کرده و آثار بسیار مفید آموزشی و تربیتی به جا می‌گذارند. کاوش در بازی‌های بومی و محلی مناطق روستایی شهرستان کرمانشاه حاکی از وجود عناصر آشکار و پنهانی نظیر آموزش تمرکز حواس و هوشیاری و تمرین حافظه، تقویت قوه ابتکار و خلاقیت و ایجاد روحیه اتکا به نفس، تمرین همیاری و همکاری و احساس تعلق و وابستگی به گروه،

آموزش رعایت نظم و عمل به قوانین و مقررات، تمرین مشارکت و در نتیجه ایجاد روحیه استقامت، تلاش و شکیبایی، ایثار و فداکاری، تقویت حس نوع دوستی و صمیمیت، آموزش سنت‌ها و آداب اجتماعی، یادگیری نظام‌های ارزشی و هنجاری موجود در جامعه و تمرین جنبه‌های مختلف زندگی اجتماعی و... است.

یکی دیگر از عناصر موجود در این بازی‌ها، نقش‌پذیری افراد در حین بازی و تعامل با دیگر بازیکنان است. نقش‌هایی که در بازی‌های بومی و محلی شهرستان کرمانشاه اجرا می‌شوند به نحوی با نوع زندگی، شیوه‌های تولید و مبادله و مصرف و آداب و رسوم مناطق روستایی ارتباط مستقیم دارند. در اکثر این بازی‌ها جنبه‌های مختلف مدیریتی، حکومتی، حرفه‌ای، تجاری، خانه‌داری، دینی و سایر آداب و رسوم اجتماعی به صورت روایی یا انتقادی به کودکان و نوجوانان آموزش داده می‌شود. به عنوان مثال برخی از بازی‌ها به نمایش اجزای یک حرفه خاص تعلق داشته و کودکان را به پرورش و تمرین نقش‌های مربوط به آن حرفه تشویق می‌کنند. در بین بازی‌های بوم و محلی جمع‌آوری‌شده، بازی «شتره لوان^۱» یا «گرگیم کله بر^۲» عمدتاً نمایشگر نقش‌های مختلف چوپانان در جامعه روستایی و دامدار است.

یکی دیگر از ویژگی‌های برجسته بازی‌های بومی و محلی روستاهای شهرستان کرمانشاه، اجرای دسته‌جمعی و گروهی بسیاری از بازی‌هاست. این بازی‌ها علاوه بر اینکه یکی از بهترین راه‌های برقراری ارتباط با دیگران و جلوگیری از انزوا و گوشه‌گیری است، سبب می‌شوند، کودکان و نوجوانان در حین اجرای این بازی‌ها به زبان بسیار ساده، چگونگی تعامل با هم، رفتار جمعی و بسیاری از رفتارهای اجتماعی را تجربه کنند، به علاوه حس همکاری، احترام متقابل، مسئولیت‌پذیری و... در آنها به وجود آید.

- پیوند با ساختارهای فرهنگی روستا و فراهم‌آوری فرصت برای ترویج فرهنگ

بومی: بسیاری از بازی‌ها و ورزش‌های بومی و محلی شهرستان کرمانشاه، نمایشگر سنت‌ها و آیین‌های ملی و دینی و اسطوره‌ای هستند که انسان برای همساز و سازگار کردن زندگی اجتماعی خود با طبیعت پدید آورده است که با گذر زمان رنگ و بوی اسطوره‌ای خود را از دست داده و به بازی‌های نمایشی تبدیل شده‌اند. بر این اساس بازی‌های بومی و محلی، در کنار قصه‌ها، افسانه‌ها، ترانه‌ها و سایر آداب و رسوم، به عنوان یکی از ستون‌های استوار فرهنگ

1. *Shetera lavān*

2. *Gorgeigem Kala Ber*

بومی، می‌توانند، به مثابه بخشی از هویت‌های جوامع بومی گسترش‌یافته و هویت فرهنگی جامعه را در وجود کودکان نهادینه کنند. از جمله این بازی‌ها که برگرفته از تأثیرات مهم و سرنوشت‌ساز زندگی افراد در ارتباط با محیط زندگی و اعتقادات و باورهای مردم محلی در گذشته است، بازی «گارووا»^۱ (گاو ربایی) است. این بازی امروزه نیز در برخی از روستاها به صورت نمادین صورت می‌گیرد. زمانی که باران نمی‌بارد، اهالی یک روستا (معمولاً زنان روستا)، به صورت نمادین گاوهای روستاهای همسایه خود را گرفته و با خود می‌آورند. اهالی آن محل و صاحبان گاوها با چوب و داد و فریاد آن‌ها را دنبال می‌کنند و پس از رسیدن به آنها، درگیری نمادینی ایجاد می‌کنند که در اعتقاد آنان، پیکار میان فرشته باران در برابر دیو خشکسالی است و این کار سبب بارش باران می‌شود.

یکی دیگر از بازی‌های مناطق روستایی شهرستان کرمانشاه که برگرفته از اعتقادات و باورهای محلی است، بازی «په‌ر شالم نه‌سزی»^۲ است. این بازی که بیشتر جنبه نمایشی دارد، در روزهای پایانی سال (چهارشنبه سوری) و ایام عید نوروز توسط کودکان و نوجوانان در روستاها اجرا می‌شده است. در زمان‌های گذشته که در خانه‌های روستایی سوراخ و شکافی بالای سقف اتاق نشیمن وجود داشت کودکان و نوجوانان شالی را از بالای خانه‌ها به داخل آویزان می‌کردند و با خواندن شعر و سرود از صاحب‌خانه درخواست پول و خوراکی می‌کردند. در گذشته این اعتقاد وجود داشت که اگر (پول، کشمش، تخم مرغ و...) بیش‌تری بگیرند، نشانی از شروع یک سال پُر خیر و برکت است.

- پیوند با طبیعت روستا: مطالعه‌ی فلسفه پیدایش بسیاری از ورزش‌ها و بازی‌های بومی و محلی مورد مطالعه، نشان‌دهنده الهام گرفتن انسان‌ها از طبیعت در طراحی این بازی‌هاست. بسیاری از این بازی‌ها در ارتباط با پدیده‌های طبیعی همچون خاک، گیاهان و جانوران و با دارا بودن ارزش‌هایی چون بازی عادلانه، کار گروهی و همکاری، مناعت طبع و احترام به دیگران و مأنوس شدن با طبیعت و احترام به آن، اثرهای مثبتی بر زندگی اجتماعی و محیط زیست روستایی خواهند داشت؛ به عبارت دیگر در این بازی‌ها همواره ارتباط بین انسان و محیط زیست مطرح است، به طوری که در اکثریت قابل ملاحظه بازی‌های بومی و محلی مورد مطالعه عناصر طبیعی همچون چوب و سنگ، نخود، لوبیا، گردو، تخم مرغ، هسته میوه‌ها، آب

1. Gārwa

2. Par shālem Nasezey

و خاک، دگمه، پارچه و نمده به کار گرفته می‌شود. از سویی دیگر پدیده‌های طبیعی همچون خاک، آب، گیاهان و درختان نیز در برخی از بازی‌ها موقعیت‌های مکانی مختلفی را برای بازی‌ها پدید می‌آورند. همچنین برخی دیگر از بازی‌ها همچون بازی «گرگی گم کله‌بر» نمایشگر تقلید نمادین انسان از رفتار حیوانات مختلف و پیوند انسان با جانوران است.

نکته قابل توجه دیگر در ارتباط با بازی‌های مورد مطالعه، طراحی بازی‌هایی است که روستاییان، برای همساز و سازگار کردن زندگی اجتماعی خود با طبیعت پدید آورده است. اگرچه امروزه بسیاری از این بازی‌ها، کارکرد قدسی و فرهنگدانه خود را از دست داده‌اند. بازی نمایشی «هه‌شه لی هه‌مه لی»^۱ نمونه‌ای از بازی‌های محلی مناطق روستایی شهرستان کرمانشاه است که برگرفته از اعتقادات و آیین‌های محلی همچون آیین مهر و پیوند با طبیعت است. در هنگام خشکسالی و یا زمانی که باران دیر می‌بارید، این بازی همراه با سرود و مراسم رنگارنگ عروسی^۲ را می‌ساختند که چند دختر آن را بر دوش می‌کشیدند و همراه با اهالی روستا در کوچه‌ها به گردش در می‌آوردند و شعر می‌خواندند و از خدا طلب باران می‌کردند.

وجود زمینه برگزاری جشنواره‌های ورزشی بومی و محلی: نکته قابل توجه در تمامی بازی‌های بومی و محلی جذابیت و به نوعی نشاط‌انگیز بودن آنهاست به همین دلیل در گذشته بسیاری از آنها در مراسم نامزدی، عقد و عروسی و جشن‌های نوروزی، سیزده به در، جشن برداشت محصول و سایر مراسمات اجرا می‌شدند. بازی‌های همانند پهلان، اسب‌سواری، زوران^۳، کلاو رووانه‌کی^۴ از جمله نام‌آشنا‌ترین بازی‌های بومی و محلی شهرستان کرمانشاه به شمار می‌روند که به لحاظ جنبه‌های ورزشی- فرهنگی از ظرفیت بالایی برای برگزاری در جشنواره‌های ورزشی بومی و محلی برخوردارند.

فراهم بودن فرصت اشتغال‌زایی و توسعه توریسم: برگزاری جشنواره‌های فرهنگی ورزشی بازی‌های بومی و محلی و ورزش‌های سنتی، علاوه بر آثار مثبت آن در ارتقای روحیه نشاط و شادابی جامعه روستایی، توجه علاقه‌مندان، تماشاگران و گردشگران ورزشی زیادی را به جامعه

1. Hashali Hameli

۲. بسیاری از مردم‌شناسان و مورخان این عروسک چوبی و این آیین کهن کُردی را نمادی از آنهایتا (ایزد بانوی آب‌ها) می‌دانند و محققان قدمت این مراسم را به زمان زرتشت، نسبت داده‌اند.

3. zürān

4. Kelāw Rawānaki

و اجتماع روستایی جلب می‌کند و سبب ایجاد فرصت‌های فعالیت و اشتغال برای جامعه روستایی و گسترش صنایع محلی، رونق تولیدات کشاورزی و تزریق سرمایه به اقتصاد محلی می‌شود، زیرا با ورود این علاقه‌مندان تقاضا در این مناطق افزایش می‌یابد و رونق تجاری بیشتری در جامعه ایجاد می‌شود. به خصوص اگر این جشنواره‌ها همراه با نمایش گوشه‌ای از فرهنگ، آداب و سنن گذشته جوامع روستایی، از جمله پوشاک، صنایع دستی، انواع غذاها و نان‌های محلی باشند، نقش دو چندان در توسعه روستاها و احیای آیین و سنت‌های گذشتگان خواهند داشت.

بحث و نتیجه‌گیری

کاوش و تعمق در بازی‌های بومی و محلی مناطق روستایی شهرستان کرمانشاه و بررسی آن‌ها از منظر محتوا و هدف، بیانگر ظرفیت بالای این بازی‌ها در توسعه پایدار روستایی است. این بازی‌ها با پوشش گروه‌های سنی و جنسی مختلف ضمن ارتقا و حفظ سلامت روحی و جسمی روستاییان، در بستری جذاب و نشاط‌انگیز بهبود روابط اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، اکولوژیکی و اقتصادی روستاییان را در پی دارند. بر اساس یافته‌های پژوهش بازی‌های بومی و محلی شهرستان کرمانشاه در ابعاد مختلف، مجموعه جالب توجهی از فعالیت‌ها را در خود جای داده‌اند، به نحوی که برنامه‌ریزی به منظور احیا و ترویج این بازی‌ها می‌تواند پاسخگوی طیف وسیعی از اهداف توسعه روستایی باشد، چرا که عجز کردن فعالیت‌های ورزشی-تفریحی به ویژه بازی‌های بومی و محلی با برنامه‌های توسعه روستایی، با تأمین نیروی انسانی سالم و فعال، ارتقای سرمایه اجتماعی، افزایش مشارکت روستاییان، بهبود همبستگی اجتماعی، حفظ ارزش‌ها و باورهای محلی و نیز غنی‌سازی اوقات فراغت روستاییان و کاهش آسیب‌ها و ناهنجاری‌های اجتماعی، به شکل‌گیری جامعه‌ای پویا و بانشاط همراه با بهبود بازده و بهره‌وری و ارتقای کمی و کیفی سطح زندگی روستاییان منجر خواهد شد.

شواهد و تجربیات مختلف نیز مؤید این واقعیت است که بازی‌ها و ورزش‌های بومی و محلی می‌توانند به عنوان ابزاری بسیار مؤثر و کارآمد و در عین حال ابزاری کم‌هزینه در جهت تحقق اهداف توسعه پایدار به کار گرفته شوند. در این زمینه مطالعات متعددی همچون

(هنریک^۱، ۱۹۷۴؛ جی مک‌کلینگ^۲، ۱۳۸۲؛ کاشف، ۱۳۷۸؛ رابرتز و سوتن اسمیت^۳، ۱۹۶۲؛ جابانی، ۱۳۸۰؛ پناهی سمنانی، ۱۳۸۱؛ مظفری و علی قره، ۱۳۸۴؛ بنایی، ۱۳۸۴؛ فراهانی و شهرکی، ۱۳۸۶؛ مختاری، ۱۳۸۷؛ شیر علی، ۱۳۸۹؛ جلالی فراهانی، ۱۳۹۰؛ درخشان زاویه، ۱۳۹۰؛ رضانی نژاد، ۱۳۹۱؛ نقوی و همکاران، ۱۳۹۲) علاوه بر تأثیرات مثبت این بازی‌ها بر افزایش قدرت بدنی و تقویت قوای فیزیکی، به نقش بازی‌های سنتی در آموزش و تقویت ارزش‌های اخلاقی و اجتماعی نظیر روحیه تعاون و همکاری اذعان کرده‌اند. همچنین از آنجا که بازی‌ها و ورزش‌های بومی بخش از میراث فرهنگی نیاکان و نمودار شخصیت فرهنگی آنهاست، آثار و نتایج ارزنده و سازنده این بازی‌ها در بُعد فرهنگی نیز مورد تأکید بسیاری از مطالعات همچون (اشتراوس^۴، ۱۳۸۱؛ سوتن- اسمیت^۵، ۱۹۷۶؛ کاشمن^۶، ۲۰۰۲؛ لازاروس، ۲۰۱۰؛ احمدی زاده، ۱۳۸۷؛ خدادادی و عسکریان، ۱۳۸۹؛ نقوی و همکاران، ۱۳۹۲) است. بر این اساس، بازی‌ها و سرگرمی‌های بومی و سنتی به عنوان یکی از ستون‌های استوار فرهنگ بومی و برخاسته از اراده و خرد جمعی، به سبب انطباق با علایق ذوقی، هنری و فرهنگی جامعه، می‌توانند، به مثابه بخشی از برنامه‌ریزی فرهنگی در توسعه فرهنگی روستاها مد نظر قرار گیرد.

در شرایطی که هجوم فرهنگ‌های زاده پیشرفت صنعت و زندگی ماشینی جدایی انسان از طبیعت را در پی داشته و انسان‌گرایی کنونی سبب شانه خالی کردن انسان‌ها از زیر بار مسئولیت پشتیبانی از ارزش‌های طبیعت و محیط زیست شده است، حفظ و احیای ورزش‌های بومی و محلی به سبب پیوند با طبیعت و برخورداری از ارزش‌های زیست‌محیطی، تأثیرات شگرفی بر حفظ محیط زیست و توسعه پایدار روستایی خواهند داشت. نتایج مطالعات (مک کی، گرو، کرک^۷، ۱۹۹۰؛ رابرتز و سوتن اسمیت، ۱۳۸۲؛ رضانی، ۱۳۸۴؛ خدادادی و عسکریان، ۱۳۸۹؛ جلالی فراهانی، ۱۳۹۰؛ درخشان زاویه، ۱۳۹۰؛ نقوی و همکاران، ۱۳۹۲) نیز حاکی از تأثیرات مثبت ورزش‌های سنتی بر اکوسیستم و بر زندگی نسل‌های آینده است.

-
1. Henryk
 2. Jay Mechling
 3. Roberts & Sutton-Smith
 4. Strauss
 5. Sutton- Smith
 6. Cashman
 7. Mckay& Gore& Kirk

همچنین بر اساس نتایج پژوهش حاضر و نتایج مطالعات مختلفی همچون (بوگوپا^۱، ۲۰۰۱؛ تانگوتم و چنتاچن^۲، ۲۰۰۹؛ مدوچیچ و همکاران^۳، ۲۰۱۱؛ غفوری، ۱۳۹۴)، بازی‌های بومی و محلی به دلیل انطباق با علایق ذوقی، هنری و فرهنگی جامعه، می‌تواند در جذب گردشگران و توسعه و رونق اقتصادی مناطق روستایی مؤثر واقع شوند. گردشگران بسیاری وجود دارند که به واسطه وجود فرهنگی قوی در یک منطقه که یکی از مهم‌ترین نمادهای آن بازی‌ها و مراسم بومی است، به سفر به آن منطقه اقدام می‌کنند. از این رو، بهره‌گیری از بازی‌های بومی و محلی به عنوان یکی از مهم‌ترین ظرفیت‌های توسعه گردشگری، اخیراً مورد توجه بسیاری از کشورها قرار گرفته است و تلاش‌هایی برای احیا و توسعه این گونه فعالیت‌های بدنی در حال اجراست. در ایالت مقالایای هند ورزش‌ها و بازی‌های بومی و محلی به عنوان یکی از منابع فرهنگی در جهت توسعه گردشگری این ایالت شناخته شده است. ورزش‌هایی مانند تیراندازی با کمان و گاوبازی نمونه‌ای از بازی‌های سنتی این ایالت است که به عنوان میراث ناملموس و اثرگذار بر توسعه گردشگری شناخته شده است (میراث بخش گردشگری^۴، ۲۰۱۰).

پارک بازی‌های بین‌المللی دانمارک یکی دیگر از نمونه‌های بارز پیوند بازی‌های بومی و محلی با گردشگری است (نورگارد^۵، ۲۰۰۵). در زمینه اگر اجرای بازی‌ها و برگزاری جشنواره‌های ورزش‌های بومی و محلی، همراه با نمایش گوشه‌ای از فرهنگ، آداب و سنن گذشته جوامع روستایی، از جمله پوشاک، صنایع دستی، انواع غذاها و نان‌های محلی باشند، نقش دو چندان در توسعه گردشگری و رونق اقتصادی مناطق روستایی ایفا خواهد کرد. پیمایش انجام‌شده توسط مؤسسه تحقیقات گردشگری کره نیز نشان داد که پختن «کیم چی» (یک نوع غذا) و شرکت در تکواندو در صدر لیست فعالیت‌هایی است که گردشگران خارجی تمایل دارند در کره تجربه کنند. کشور چین نیز با اجرای ورزش سنتی کونگ فو هر ساله تعداد زیادی گردشگر جلب می‌کند (چو^۶، ۲۰۰۱).

1. Bogopa
2. Thongutum & Chantachon
3. Medojevic
4. Heritage Tourism Division
5. Norgard
6. Cho

بنا بر این با توجه به مجموعه مباحث مطرح شده به نظر می‌رسد تجمیع و تلفیقی از برنامه‌های ورزشی و تفریحی با تأکید بر ورزش‌های بومی و محلی با برنامه‌ها و اقدامات توسعه روستایی، به عنوان یک ابزار مهم می‌تواند پاسخگوی بسیاری از ضعف‌های رویکردهای کلاسیک و سخت افزاری توسعه روستایی باشد. همچنین بسیاری از شاخص‌های توسعه منابع انسانی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و اکولوژیکی از طریق این رویکرد قابل توسعه خواهد بود. با این حال، در نخستین نگاه، اسامی و قوانین و مقررات این بازی‌های بومی و محلی به حدی ساده است که گاهی ممکن است ما را از تفکر و دقت در کارکردها و ظرفیت‌های بی-نظیر این بازی‌ها باز دارد. به این ترتیب است که با وجود اهمیت و ارزش این بازی‌ها در فرهنگ و جامعه، از صحنه کنار گذاشته شدند و کم‌تر مورد توجه و تحلیل قرار گرفته‌اند و با توجه به کارکردهای آشکار و پنهانی که در جامعه و برای گروه‌های سنی مختلف ایفا می‌کنند، جایگاه واقعی آن‌ها مثل بسیاری از بخش‌های فرهنگ شفاهی این مرز و بوم همچنان ناشناخته باقی مانده است، ولیکن با اندکی تعمق در جزئیات و آثار نهفته این بازی‌ها، به خوبی می‌تواند حضور خرد جمعی را در طراحی و شکل‌گیری آن‌ها حس کرد. این بازی‌ها در عین سادگی از چنان درون‌مایه عمیق و پرباری برخوردار هستند که بهره‌گیری از هر یک از مؤلفه‌ها و فعالیت‌های تشکیل‌دهنده آن‌ها، می‌تواند ایده‌های فراوانی برای طراحی و اجرای برنامه‌های توسعه روستایی به همراه داشته باشد. سخن پایانی اینکه بازی‌ها و ورزش‌های بومی و محلی چه به عنوان وسیله‌ای برای گذران اوقات فراغت تلقی شوند و چه به عنوان قسمتی از برنامه‌های توسعه، بخشی از الگوهای فرهنگی-ورزشی جوامع روستایی‌اند که می‌توانند در ارتقای سلامتی و تندرستی و افزایش سطح بهره‌وری و ایجاد فرصت زندگی بهتر برای جامعه روستایی نقش ارزنده‌ای داشته باشند.

منابع

- احمدی زاده، زهرا سادات (۱۳۸۷). بازی‌های کهن ایران. نشریه اطلاع‌رسانی و کتاب‌داری «کتاب ماه هنر». شماره ۱۲۳، صص ۵۷-۵۴.
- اندام، رضا؛ عسگری، مرتضی و سلیمی، میترا (۱۳۹۴). بررسی موانع توسعه بازی‌های بومی و محلی از دیدگاه دانشجویان. پژوهش‌های کاربردی در مدیریت ورزشی، سال چهارم، شماره ۲، صص ۶۱-۴۹.
- بلوچی، رامین (۱۳۷۳). بررسی وضعیت موجود بازی‌ها و ورزش‌های بومی و محلی استان ایلام. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی، دانشگاه تربیت معلم تهران.
- بنائی، محمد (۱۳۸۴). ورزش واکسنی برای پیشگیری از بیماری‌ها و ناهنجاری‌ها. مشهد: انتشارات دانشگاه فردوسی.
- پاپ زن، عبدالحمید؛ آگهی، حسین و شاهمرادی، مهنا (۱۳۹۴). تعیین راهبردهای مناسب برای ورزش روستایی با تأکید بر ورزش‌های بومی شهرستان کرمانشاه. مدیریت ورزشی، دوره هفتم، شماره ۵، صص ۷۴۹-۷۳۱.
- پاپ زن، عبدالحمید؛ آگهی، حسین و شاهمرادی، مهنا (۱۳۹۴). توسعه ورزش روستایی با محوریت ورزش‌های بومی و محلی. دو فصلنامه مدیریت و توسعه ورزش، سال سوم، شماره ۲، صص ۱۶-۱.
- پاپلی یزدی، محمد حسین و ابراهیمی، محمد امیر (۱۳۸۱). نظریه‌های توسعه روستایی. سمت.
- پناهی سمنانی، احمد (۱۳۸۱). تحلیلی در بازی‌های سنتی در گفت و گویی با احمد پناهی سمنانی. کتاب ماه هنر، صص ۳۵-۳۲.
- جابانی، محمد (۱۳۸۰). ورزش و بازی‌های محلی قوچان. نشریه اطلاع‌رسانی و حسابداری «کتاب ماه هنر»، شماره ۴۰-۳۹، صص ۵۴-۵۱.
- جلالی فراهانی، محمدجواد (۱۳۹۰). مدیریت اوقات فراغت و ورزش‌های تفریحی. تهران: انتشارات دانشگاه تهران، چاپ پنجم، ص ۱۷۵.
- حسن پور، غلامحسین. (۱۳۸۷). ورزش‌های بومی، سنتی و محلی. تهران: بامداد کتاب، چاپ دوم.
- خدادادی، محمد رسول و عسکریان، فریبا (۱۳۸۹). بازی‌های بومی و محلی شمال غرب ایران. تهران: انتشارات عصر انتظار.
- درخشان زوایه، مهدی (۱۳۹۰). تحلیلی بر توزیع فضایی بازی‌های بومی و محلی در مناطق روستایی، نمونه موردی بخش نخورش رستم شهرستان خلخال. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس، تهران.

- رابرتز، ج. ام و سوتن اسمیت، ب. (۱۳۸۲). *تعلیم و تربیت کودکان و شرکت آنها در بازی‌ها*. ترجمه: زهره کسای، فصلنامه پل فیروز، سال سوم، شماره ۹، صص ۱۱-۱۳۹.
- رمضانی نژاد، رحیم (۱۳۹۱). *تاریخ تربیت بدنی و علوم ورزشی*. گیلان: انتشارات شمال پایدار.
- رمضانی، علی رضا (۱۳۸۴). *تربیت بدنی و توسعه پایدار*. مجله تربیت بدنی، سال چهارم، شماره ۱۲، صص ۲۱-۱۴.
- شریعت زاده، علی اصغر (۱۳۷۱). *فرهنگ مردم شاهرود*. انتشارات علمی و فرهنگی، جلد دوم، چاپ اول، صص ۴۲۶-۴۲۳.
- شیرعلی، محسن (۱۳۸۹). *جرم‌زدایی و نقش تربیت بدنی و ورزش*. ماهنامه فرهنگی - اجتماعی ایران پاک، شماره ۳۷، صص ۳۷-۲۶.
- عبدلی، بهروز (۱۳۸۶). *مبانی روانی و اجتماعی تربیت بدنی و ورزش*. تهران: انتشارات بامداد کتاب.
- عزیزآبادی فراهانی، ابوالفضل (۱۳۷۳). *تربیت بدنی عمومی (۲)*. تهران: دانشگاه پیام نور.
- غفوری، فرزاد (۱۳۹۳). *الگوی توسعه گردشگری بر مبنای توسعه بازی‌های بومی و محلی در کشور*. *مطالعات مدیریت ورزشی*، دوره ششم، شماره ۲۴، صص ۱۷۴-۱۵۳.
- فتحی، سروش و مطلق، معصومه (۱۳۸۹). *رویکرد نظری بر توسعه پایدار روستایی مبتنی بر فناوری اطلاعات و ارتباطات (ICT)*. *جغرافیای انسانی*، سال دوم، شماره ۲، صص ۶۶-۴۷.
- فراهانی، ابوالفضل و شهرکی، منصوره (۱۳۸۶). *بررسی بازی‌های بومی و محلی سیستان (تاریخ‌نامه ورزش ایران زمین)*. تهران: انتشارات کمیته ملی المپیک جمهوری اسلامی.
- قالیباف، محمد باقر (۱۳۸۹). *نگاه راهبردی به نظام ورزش در کشور*. تهران: نگارستان حامد.
- قزلسفلو، حمیدرضا؛ سفیری کلاته، معصومه؛ قربانزاده زعفرانی، قاسم و چورلی، علی (۱۳۹۴). *بررسی چالش‌های جذب گردشگر ورزشی در جشنواره بازی‌های بومی و سنتی استان گلستان (مطالعه موردی: مسابقات اسبدوانی و کشتی گورش)*. *پژوهشنامه مدیریت ورزشی و رفتار حرکتی*، سال یازدهم، شماره ۲۲، صص ۲۱۸-۲۱۱.
- قیطانچی، جاوید (۱۳۷۹). *جایگاه بازی‌ها در تدریس زبان‌های خارجی*. *مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران*، بهار و تابستان، صص ۱۴۵-۱۲۵.
- کاشف، محمد (۱۳۸۷). *پژوهشی پیرامون بازی‌های بومی و محلی آذربایجان غربی*. نشریه حرکت، سال اول، شماره ۲، صص ۶۶-۵۳.
- کوشافر، علی اصغر (۱۳۸۱). *اصول و مبانی تربیت بدنی*. تبریز: انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی تبریز.
- لوی اشتراوس، کلود (۱۳۸۱). *نژاد، تاریخ، فرهنگ*. پیام یونسکو، شماره ۳۷۹، صص ۶-۱۰.
- مختاری، هادی (۱۳۸۶). *بازی‌های بومی و محلی کوه سرخ - روستای ایور*. *مجله تربیت بدنی*.

- مطیعی لنگرودی، حسن؛ نصرتی، فردین؛ ایمانی، بهرام (۱۳۸۹). ارزیابی دیدگاه گردشگران موزه میراث روستایی در توسعه روستایی (مطالعه موردی موزه میراث روستایی گیلان). فصلنامه جغرافیایی / انسانی، سال دوم، شماره ۴، صص ۱۹۸-۱۸۷.
- مظفری، امیر احمد و علی قره، محمد (۱۳۸۴). وضعیت ورزش همگانی ایران و مقایسه آن با چند کشور منتخب جهان. نشریه علوم حرکتی و ورزش، دوره سوم، شماره ۶، صص ۱۷۱-۱۵۱.
- مکلینگ، جی (۱۳۸۲). فولکور کودکان، ذهن کودکان. ترجمه: افشین خاکباز، فصلنامه پل فیروز، سال سوم، شماره ۹، صص ۸۹-۴۷.
- ملکوتیان، مصطفی (۱۳۸۸). ورزش و سیاست. فصلنامه سیاست، دوره سی و نهم، شماره ۲، صص ۳۰۱-۳۱۶.
- نقوی، محمد رضا، پایدار، ابوذر و قاسمی، یاسر (۱۳۹۱). بررسی و تحلیل نقش فرهنگ در توسعه مناطق روستایی با رویکردهای توسعه پایدار (مفاهیم، روش‌ها و راهبردها). نشریه مهندسی فرهنگی علمی و تخصصی شوارای عالی انقلاب فرهنگی، سال ششم، شماره ۶۷-۶۸، صص ۱۰۷-۹۳.
- نقوی، محمد رضا؛ مریدالسادات، پگاه؛ فتاحی، احدالله؛ عبادیان، مهشید (۱۳۹۲). ارزیابی جایگاه بازی‌های بومی و محلی در توسعه مناطق روستایی (نمونه‌ی موردی دهستان میانکاله شهرستان بهشهر). برنامه‌ریزی و آمایش فضا، دوره هفدهم، شماره ۴، صص ۱۱-۱۲۸.
- همزه‌ای، محمد رضا و فاضل بیگی، مهدی (۱۳۹۰). گمانه‌های جهانی توسعه پایدار (جلد ۱ و ۲). کرمانشاه: مرکز نشر و چاپ دانشگاه رازی. چاپ اول.

- Aghdasi, M; Tuba, N; Jahangirzadeh, M. (2013). The Comparison of Elderly and Youngs Attitude towards Indigenous and Native Plays of Azerbaijan. *The Online Journal of Recreation and Sport*, Vol. 2; Issue. 1, pp: 27- 29.
- Andrew, F. Coburn, A. Clinton MacK, Timothy, D. M. B Mueller, R. Slifkin & M. Wakefield . (2007). *Choosing Rural Definitions: Implications for Health Policy*.
- Bogopa, D. (2001). Sports Development: Obstacles and Solutions in South Africa. *University of Port Elizabeth*, Vol.8, No.1.
- Cashman, R. . (2002). Sport in the National Imagination. Walla Walla Press, Sydney, P.104.
- Cho, K.M. . (2001). *Developing Taekwondo as a Tourist Commodity*. IJASS, 13(2): 53-62.
- Heritage Tourism Division. (2010). Tourism Development Plan for Meghalaya. Retrieved September 28, 2012, from [http:// www. tourism.gov.in /writereaddata/CMSPagePicture/file/ marketresearch /studyreports/Meghalaya.pdf](http://www.tourism.gov.in/writereaddata/CMSPagePicture/file/marketresearch/studyreports/Meghalaya.pdf)

- Lazarus, J. (2010). Goal Setting in Sport, Setting and Achieving in Sport-AnOverview, www.winning at sport.com. McKay & Gore& Kirk1190
- Medojevic Jovo; Milosavljevic, Sasa; Punisic, Milan (2011). Paradigms of rural tourism in Serbia in the function of village revitalization. *Journal of Studies and Research in Human Geography*, 5.2, 93-102.
- Sdm (2011). *Sustainable development model*.www.google.com model image.
- Talbot, M.J. (1991). *Womn and Sport: A Leisure Studiesperspective*. Switzerland.
- Thongutum, K; Chantachon, S. (2009). The Co-Operationm, Conservation and Development of Indigenous Sports and Games for Strengthening Community's Health in Bangkok Metropolitan. *European Journal of Social Sciences*, Volume 10, Number 3, 2009.pp: 396- 402.
- Tyrabsom, R. & Mogambdi, H. (2010). The Relationship between Sport and Rural Development Centre Africa.